

Nyelvtanulás multimédiás környezetben

T. Nagy László*, Stóka Ágnes**

*Debreceni Egyetem, ITDI, Debrecen, Magyarország

**Debreceni Egyetem, ITDI, Debrecen, Magyarország

ltnagy@freemail.hu, stokaagi@gmail.com

Absztrakt—Jelen írásban a multimédiás oktató programok hatékonyságát, hatékonyságának növelési lehetőségeit vizsgálom a nyelvoktatás területén. Ezt a vizsgálatot a legújabb technológiák, nyelvoktató programok (rendszerek), nyelvoktatással foglalkozó webes alkalmazások, számítógépes szótárak, online tartalmak, vagy a számítógépes nyelvészet legújabb kutatásait és eredményeit felhasználva végzem. A kutatás célja, az eredményekből egy olyan általános modell építése, amely hatékonyság növelés minél általánosabb és több oldalról való megközelítést szolgálja. Természetesen a téma terjedelmessége és összetettsége miatt, e cikkben nem lehet céltom átfogó és a mindenre kiterjedő részletes vizsgálatot bemutatni. Véleményem szerint azonban, néhány fontos gondolattal, az elméleti összefüggések áttekintésével, megértésével, komoly eredményekkel kecsegtető, (olykor drasztikus) növekedést érhetünk el a tanulás hatékonyságának és a tudás megőrzésének területén, a nyelvtanítás-tanulás folyamatában.

Kulcsszavak: multimédia, e-learning, nyelvoktató program, hatékonyság növelés

1. ÁTTEKINTÉS

Általános tendenciaként megfigyelhetjük, hogy az informatika, az IKT (Információs és Kommunikációs Technológiák) eszközök révén, egyre nagyobb teret nyer mindennapjainkban. A 80-as, 90-es években, a számítógép hazánkban is mindinkább elterjedt eszközzé vált, amit hamarosan a mobiltelefonია robbanásszerű térhódítása követett. Ezzel párhuzamosan, lassan beszivárgott a munkahelyek, a köz- és oktatási intézmények mellett az otthonainkba is az internet. Napjainkban pedig már természetessé vált, hogy az internet bárhol elérhető, vezeték nélkül. A telefonjaink mára on-line, interaktív, multimédiás számítógépekké

váltak, amelyek a beépített tucatnyi szenzor, elektronikai eszköz, többféle rádió kommunikációs platform miatt sokoldalúbbak, mint az asztali gépeink. A fejlődés persze nem áll meg. Az internet hálózata minden lehetséges módon el akar érni minket. A közelmúltban (2011) jelent meg a prémium kategóriás tv között az első „okos” televízió, ami már internetezésre is alkalmas és számos szolgáltatással az új, otthoni multimédiás központ cím elérésére törekszik [8]. 2012-ben már a középkategóriás tv-k nagyobb része is rendelkezik ezzel az opcióval, egyre olcsóbb árkatóriában, ami a tömeges elterjedés kezdetét jelenti.

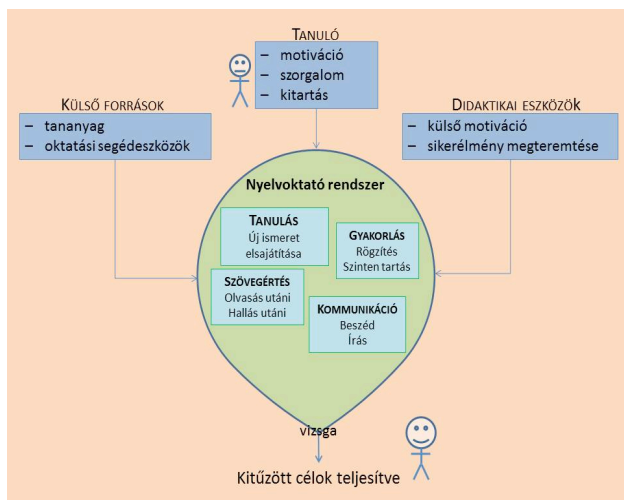
Ezek az eszközök, amik az információk gyors és szinte korlátlan elérhetőségét lehetővé tették széles körben, nagymértékben megváltoztatták a hagyományos oktatási, pedagógiai és didaktikai lehetőségek tárházát is. Soha – az emberiség ismert történelmének több ezer évét áttekintve – nem volt még ilyen robbanásszerű technológiai fejlődés, mint az elmúlt néhány évtized alatt. Kellőképpen ki tudjuk használni az ezzel járó előnyöket az oktatási folyamatokban? Hatékonyan és helyesen működtetjük ezeket az eszközöket? Ismerjük azokat a lehetőségeket, amelyekkel a tudásátadás-megőrzés igen bonyolult és sokat vizsgált folyamatait egyszerűbbé, gyorsabbá, maradandóbbá, azaz röviden hatékonyabbá tehetjük? Egyáltalán, mikor, milyen eszközt, feladatot, vagy formát válasszunk az adott cél elérése érdekében?

Ezekre a kérdésekre nem könnyű a választ megadni, és a helyzet pontos ismerete nélkül sokszor lehetetlen is. Szükség van az elérendő cél, pontos specifikálására, vagy szűkítésére. A dolgot tovább nehezíti a téma interdiszciplinaritása. Ugyanis amikor a számítógéppel támogatott oktatás valamelyik formájának alkalmazása mellett döntünk mind az informatika, mind az alkalmazott szakterületen szükséges „némi” jártassággal rendelkezniünk.

2. NYELVOKTATÓ RENDSZEREK SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE

2.1. Nyelvoktató rendszerek sematikus vázlat

Az 1. ábrán egy nyelvoktató rendszer sematikus vázát láthatjuk. A tanuló az egyik bemeneten helyezkedik el és – jó esetben – rendelkezik belső motivációval, szorgalommal, valamint megfelelő kitartással a nyelvtanuláshoz. A rendszerbe mint „fekete dobozba” bekerülve, egy idő után – szerencsés esetben – a kívánt eredményt elérve távozik, például önálló kommunikációra képes egyénként. Az oktató rendszer itt, valamilyen számítógéppel támogatott rendszert jelöl, de igazából hagyományos esetben is ugyanez, vagy nagyon hasonló a folyamat.

1. ábra Nyelvoktató rendszer sematikus felépítése

A rendszer működéséhez természetesen szükségeltetnek külső javak, úgymint tananyagok, oktatási segédanyagok, valamint egy nagyon fontos momentum a külső motiváció és sikerélmény. Ezek az inputok, – mint olaj a gépnek – simábbá és eredményesebbé teszik a folyamatot, sokszor átsegítik a tanulót a nehézségeken, új lendületet adva a célok eléréséhez. A rendszeren belül az egyes folyamatoknak tetszőlegesen átjárhatóknak kell lenniük, bárholnan bárhova meg kell lenni a visszalépés lehetőségének, igény szerint. A rendszer kimenetén kívül, és/vagy belül helyezkedik el a vizsga, mely az eredményesség egyik fokmérője. A tudás igazolásának fontos, de nem feltétlenül szükséges bizonyítéka.

Véleményem szerint, a pedagógus személye nem hagyható ki egy nagyon jónak és hatékonnak nevezett rendszerből sem teljes egészében. Bizonyos szituációkban és folyamatokban egyszerűen nélkülözhetetlen, habár olyan esetekben, amikor a személyes irányítás könnyen nem megoldható, részben valóban helyettesíthető (például távoktatás). Azt viszont kijelenthetjük, hogy ezeknek a rendszereknek a használatával, a pedagógus szerepe megváltozik, és a

tutor szerepkörből mindinkább a mentor irányába tolódik el [4].

Az idő előrehaladtával és a technika fejlődésével, persze egyre több helyen születnek igen jó megoldások a helyettesítésre, gondoljunk itt akár a különféle virtualizációs törekvésekre. Azonban ezek a virtuális tanárok is az élő személyek valós attitűdjeit, gesztusait, azaz általánosságban, a viselkedési mintáikat utánozzák. Konkrét példát említve, a kiejtés gyakoroltatása nagyon nehezen helyettesíthető gépi módszerekkel. Régen megjelentek már az ezt támogató alkalmazások, de a valódi nyelvtanár finom hallását és pontos korrekciós instrukcióit a tanulónak, a mai rendszerek még messze nem képesek csak megközelíteni sem. A nyelvek közötti fordítások számítógépes fejlettségi szintjét nem is említve. A számítógépes fordító programok mesterséges intelligenciája még messze nem elég ahhoz, átmenjenek az úgynevezett Turing teszten [5]. (Az elszeparált kérdező válaszaire egy gép és egy ember válaszol, a gép akkor ment át a teszten, ha a kérdező hosszabb idő, vagy sok feladat megoldatása után sem tudja megmondani mely válaszok jöttek a gép mesterséges intelligenciájából, melyek az élő személytől.) Az élő nyelvek összetettsége, rendkívüli szereteágazósága, valamint a közlendő gondolat nagymértékű szövegkörnyezettől való függősége miatt, sokszor az alapgondolat is elvész a mai gépi fordításokat vizsgálva, nemhogy az árnyalatnyi, mögöttes tartalmak.

2.2. Nyelvoktató programok tulajdonságai

Próbáljuk meg ezek után, a témát kicsit szűkítve, felsorolni egy jó számítógépes (nyelv)oktató program legfontosabb tulajdonságait. Ezek a fogalmak nem axiómák, és természetesen nem kizárólag csak velük lehet leírni egy rendszert, de együtt egy olyan tulajdonságcsoporthoz alkotnak, amelyek, – jó közelítéssel – jelen vizsgálat szempontjából a legfontosabb lehetnek. A következőket emelném ki címszavakban:

- Funkcionalitás
- Megbízhatóság
- Használhatóság
- Hatékonyság
- Karbantarthatóság
- Hordozhatóság

2.2.1. Funkcionalitás

A funkcionalitás alatt az elvárt (beprogramozott) feladatok teljesítését értem, azaz a számítógépes rendszertől elvárás, hogy minimum annyit tudjon, mintha nélküle, hagyományos módon történe az ismeretátadás vagy gyakorlás folyamata. Még inkább azt, hogy a rendszer használatába fektetett munka kamatozzon,

valamilyen szempontból többet érjünk el vele, mint a rendszer használata nélkül.

2.2.2. Megbízhatóság

A megbízhatóság a szoftver olyan minőségi tényezője, amely lehetővé teszi a rendszeres zökkenő és lehetőleg hibamentes használatát.

2.2.3. Használhatóság

Akkor mondjuk egy alkalmazásra, hogy jól használható, ha az a célcsoport, aki számára készült, alkalmazni tudja arra a feladatra, amelyre a rendszert tervezték.

2.2.4. Hatékonyság

Egy rendszer hatékonysága nagyon sok tényezővel van összefüggésben, ennek a tulajdonságnak az értéke lenne a tudásátadás és tudásmegőrzés egyik legfontosabb fokmérője. A hatékonyság a fogalma szerint általánosságban, egy adott tevékenység során előállított eredmény és az előállításához felhasznált erőforrások közötti összefüggés [7]. Ezt a kapcsolatot két oldalról is vizsgálhatjuk. A lehető legkisebb ráfordítással elérni egy adott célt, vagy egységnyi ráfordítással a lehető legjobb eredményt elérni.

2.2.5. Karbantarthatóság

Egy rendszer akkor jó a karbantarthatóság szempontjából, ha a felhasználó vagy az üzemeltető, saját maga képes a rendszeres használatával járó, szerviz feladatok elvégzésére, úgymint mentések, rendszerfrissítések stb.

2.2.6. Hordozhatóság

Végül a hordozhatóság elvárása, amely ma az egyik „legdivatosabb” legtöbbször emlegetett entitás. Azaz minél többféle platformon meg tud jelenni egy rendszer, effektíve annál több potenciális használója lesz, vagy úgy is megközelíthetjük a dolgot, hogy ugyanaz a felhasználó többféle irányból érhető el.

Ezek a szempontok, a (jó) számítógépes oktató rendszer olyan alapvető tulajdonságai, amelyek ugyan mindenki számára egyértelműnek tűnnek, de együtt egy modern rendszerrel szembeni alapvető elvárásokat fogalmazzák meg. Bármelyik megléte vagy fokozása, – önmagában vagy együttvéve – növeli a rendszer eredményességét.

Ahogy már az előbb is említettem, egy rendszer általános eredményességét a rendszer hatékonyságával, mint fogalommal kötjük össze legkönnyebben. A hatékonyság itt a legáltalánosabb fogalom, ugyanis ha egy rendszert bármelyik szempontból jobbra, azaz eredményesebbé tudjuk tenni, akkor elmondhatjuk, hogy a törekvésünk növelte a rendszer hatékonyságát.

Mindezek után tekintsük át, mely oldalokról és milyen módszerekkel növelhető tehát egy rendszer hatékonysága konkrétan.

3. MULTIMÉDIÁS NYELVOKTATÓ RENDSZEREK HATÉKONYSÁG NÖVELŐ TÉNYEZŐINEK MODELLJE

Ahogy a multimédiás nyelvoktató rendszerek hatékonyság növelő lehetőségeinek kutatásába egyre jobban belemélyedtem, annál jobban hiányt éreztem egy minél általánosabb modell felépítésének, ahol a tényezők egymás közötti viszonya és kapcsolatrendszere könnyen leolvasható. Egy olyan modellnek, amelynek célja, hogy vázat adjon, rendszerezzen, ahol a struktúrák alábonthatók és mind egy rendszer elkészítésénél, mind egy már meglévő rendszer használatra való kiválasztásánál támpontot tudjon nyújtani, a várható hatékonyság megbecsülésének szempontjából.

A bemutatásra kerülő modell egy hierarchikus felépítésű szempontrendszer, ahol az alapok a technológiát jelentik, a középső szinteket a didaktika (módszertan) – mint szervező elméletre – épülő tananyagszervezés, míg a legfelső szinteken a tananyag tartalmi felépítése helyezkedik el. (2. ábra)

3.1. A modell alapelemei

Megállapíthatjuk, hogyha általánosságban effektív hatékonyság növekedést szeretnénk elérni, egy multimédiás nyelvoktató rendszerben, akkor meg kell vizsgálni,

– Milyen eszközzel?

az adott (korban elérhető legmodernebb) technológiai rendszerek adta lehetőségeket,

– Hogyan?

az adott környezet elvárásait, igényeit,

– Mit?

valamint a tartalom olyan korszerű felépítését, amely az előző két feltételnek is eleget tevően megfelel.

A három gondolatból talán a középső szorul némi magyarázatra. Az idő előrehaladtával a világban és azon belül egy országban sok minden változik. A gazdaság, a társadalom összetétele és részeinek aránya. Bizonyos tudások felértékelődnek, vagy éppen értéküket veszítik, változik az életvitel, a stílus, vagy az élet „sebessége”. Az ezekhez való alkalmazkodás a sikeresség alapja. Ha egy multimédiás nyelvoktató rendszer sikeres akar lenni, ezeket a szempontokat sem hagyhatja figyelmen kívül.

2. ábra. Multimédiás nyelvoktató rendszerek hatékonyság növelő tényezőinek modellje

A Multimédiás nyelvoktató rendszerek hatékonyság növelő tényezőinek modellje a felsorolt alapvető gondolatoknak a figyelembevételével épül fel (2. ábra). Nézzük meg részletesebben az egyes szintek értelmezését.

3.2 Modellépítés

3.2.1. Technológia – Platformfüggetlenség

Ahogy egyre inkább a képernyők köré szerveződik az életünk, a hordozhatóság szempontjából egyre jobban átjárható a különböző hardver erőforrások. Pusztán használhatósági szempontból, mindinkább csak a képernyő méretében lesz különbség. Klasszikusan a legnagyobb megjelenítő eszköz a televízió képernyője, ezt követi a számítógép monitor, végül mint legkisebb, a valamilyen mobil (kommunikációs) eszköz kijelzője. Nyilvánvaló, hogy egy alkalmazás akkor tud igazán széleskörűen elterjedni és minél több felhasználóhoz eljutni, ha az előbb említett három kijelző közül többet, vagy mindegyiket használni tudja. Más oldalról nézve, ha a felhasználó a kívánt alkalmazást minél többféle módon (helyzetben) elérheti, számára a rendszer annál hatékonyabb lesz. Ez azt jelenti, hogy a platformfüggetlenség mára egyre alapvetőbb kívánalom, ugyanis a legkönnyebben így növelhető a felhasználók száma és az alkalmazással töltött egyéni használati idő.

Ahhoz hogy ez a módszer a valóságban is használható legyen, szükség volt a számítógépes hálózatok elérésének megteremtésére mindhárom fő eszközcsoport számára, valamint a képernyők felbontásának növekedésére. A számítógépen vizuálisan jól felépített alkalmazás a televízió képernyőn, – annak alacsony felbontása miatt – más (egyszerűbb) kivitelezést igényelt, a telefon képernyője, kicsi mérete, nehézkes kezelése és sokáig monokróm kijelzője miatt alkalmatlan volt bármilyen komolyabb alkalmazás futtatására. A hálózati és egyéb hardver képességek (adatátvitel, processzor, memória, háttértár, input egységek) hiányosságairól nem is

beszélve. Ahogy a televíziók is nagyfelbontású és „okos” multimédiás központok lesznek (lettek) otthonainkban, már nem csupán nagyobb kijelzőként fogunk gondolni rájuk. A mobiltelefonok nagyfelbontású, egyre nagyobb méretű érintőkijelzőt, CPU-t, gyors memóriát és háttértárat, szélessávú hálózati képességeket kaptak, miáltal teljesértékű interaktív multimédiás eszközökké nőttek ki magukat.

A platformfüggetlenség gondolatkörét támasztja alá az úgynevezett „felhő alapú” webes megoldások megjelenése és gyors térhódítása, aminek a lényege az, hogy a tartalom nem az adott eszközön, hanem valahol egy távoli szerveren van. A felhasználó (esetünkben tanuló) számára ezért bárhol, bármikor elérhető és használható, bármilyen olyan eszközről, amely képes webes kapcsolatot létesíteni és megjeleníteni.

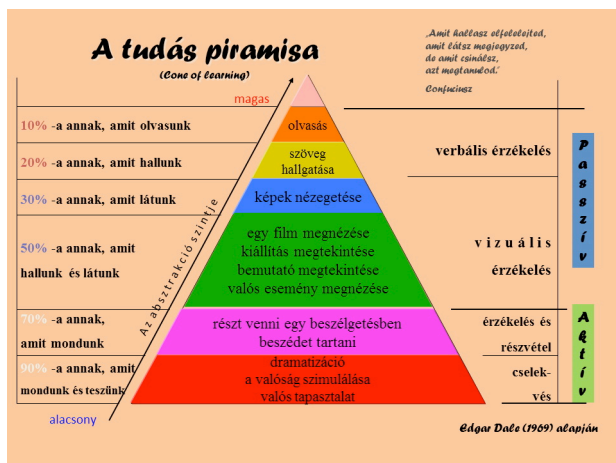
3.2.2. Technológia – Multimédiás komponensek

A modell hierarchiájában eggyel magasabban elhelyezkedő egység az interaktivitás és a multimédiás tartalmak hatékonyságnövelő lehetőségei. Ez a lehetőség mintegy „rajta ül” a technológián, azaz a technológia adta lehetőségektől függ. Hogyan tudnánk ezen fogalmak adta lehetőségeket minél hatékonyabban, a tudásátadás és a tudásmegőrzés eredményességének növelésére fordítani?

A vizualitás és a hallás által elérhető információ inputok élményét, ezeknek az irányításában való részvételét, mint az interaktivitást, vagyis általánosan, ezen ingeregységeknek a tudásra gyakorolt hatását, már régóta és igen sokan kutatják.

Talán az egyik legismertebb és legelfogadottabb a 3. ábrán látható, eredetileg Edgar Dale [2] által publikált „tudás piramisának” (Cone of learning) mai értelmezése. Az eredeti Dale féle publikáció még nem tartalmazott százalékos számokat, ezeket a későbbi kutatások publikálták [9]. Ezek a százalékos eredmények természetesen nem kőbe vésott számok, (sokan és sokféle megközelítésből foglalkoznak a témával), azonban az eredmények alapján a nagyságrendeket elfogadhatónak tarthatjuk és az mindenképpen kiolvasható a konkrét munkákból, hogy a Dale féle piramis hierarchikus felépítése igen helytálló.

Dale a különböző, tanulás során alkalmazható cselekvési tevékenységeket helyezte hierarchikus sorrendbe. A 3. ábrán látható, hogy az absztrakció szintjének minél alacsonyabban tartásával, az emlékezés hatékonysága milyen eredményesen növelhető. Az absztrahálás csökkentése elérhető a minél több érzékszerv bevonásával, vagy a tananyag gyakorlatias, életszerű felépítésével. Az egyre több érzékszerv bevonása önmagában is tudásmélyítő momentum, hiszen könnyen belátható, hogy a hallás vagy a vizuális élmények, úgymint hangok, dallamok, képek, videók könnyebben rögzülnek, mint a pusztán írott szöveg olvasása [2].

3. ábra A tudás piramisa

Meg kell azonban különböztetnünk a passzív és az aktív cselekvések kategóriáját. A mai számítógépes rendszerek egyik nagy lehetősége az audio-vizuális tartalmak elérhetőségén túl, az interaktivitás. Ezek a rendszerek, – ahogy már az előzőekben is említettem – képesek a valóság szimulálására, az interaktív, vagy akár online tartalmakkal. Ezen élő tartalmak pedig sok esetben (a virtuális térben történő létük ellenére) valós tapasztalatnak tekinthetők. Véleményem szerint a virtuális valós tapasztalat értéke a piramis két szintje között, „a valóság szimulálása” és „a tényleges valós tapasztalat” között helyezkedik el. Ezek a szintek a tudásmegőrzés szempontjából már igen magasnak tekinthetők.

A mai „webkettes” világban, ahol egyre többen használják a blogot, a chat-et, a közösségi videómegosztókat, s sokan a szociális, és társadalmi életüket, vagy a kapcsolataikat is jelentős részben a virtuális térben élik meg, ez a határ még inkább elmosódni látszik [1]. Ennek tudatában kitűnő lehetőségek látszanak, az ebben rejlő lehetőségek kiaknázása a nyelvtanítás területén.

3.2.3. Didaktika – Költség-haszon elv

A költség-haszon elv fogalma a közgazdaságtanból ismert. Napjainkra ez a gondolat az élet egyre több területén megjelenik, ahol a hatékonyság fogalma fontossá válik. A tétel kimondja, hogy a befektetett javaknak arányban kell állniuk a várható eredménnyel, ellenkező esetben a befektetés nem térül meg [6]. Hogyan használhatjuk fel ezt a gondolatot a nyelvtanítás-tanulás folyamatában? Különös tekintettel a hatékonyság növelésében.

A modellnek ennél a rétegénél kerül a figyelem középpontjába a külső környezet elvárása. A mai kornak a nyelvtudással és a nyelvtanulással egészen mások az elvárásai, mint akár 20–30 évvel ezelőtt. Sokkal nagyobb az igény az „igazi” használható nyelvtudásra, ugyanakkor sokkal kevesebb idő és türelem áll rendelkezésre annak a nehéz útnak a bejárására, ami egy nyelv elsajátításához

vezet. Jellemzően felgyorsult az életünk, sikerorientáltabbak lettünk, mindent gyorsan, vagy azonnal szeretnénk. A biztos és használható tudás megszerzése azonban most sem könnyű, esetleg az elérhető több lehetőség által könnyebb, színesebb, vagy érdekesebb lett.

Hogyan hitethetjük el a nyelvtanulóval, hogy minden könnyebb és egyszerűbb, mint régen? Ezeknek a rendszereknek a használatával bárki gyors eredményeket érhet el! Igen, ez a kulcsmondat azon a pszichológiai tényen alapul, hogy a kezdeti látványos és gyors sikerek olyan tanulóknak is sikerélményt adhatnak, akik hajlamosak könnyen feladni, vagy nem elég kitartóak szorgalom terén. Számos esettanulmányt megvizsgálva arra a megállapításra jutottam, egyre jobban elfogadottá kezd válni ez a gondolkodásmód [3]. A modern, látványos, multimédiás, rendszerek sem képesek hosszú időre megtartani a tanulók lelkesedését és szorgalmát önmagában, ha a kezdeti nagy lelkesedést nem követik rögtön a kezdeti sikerek.

Ez a szemlélet sok „újrakezdő” nyelvtanuló véleményét is tükrözi. A tananyag e szemlélet szerinti összeállításával különösen a kezdetekben jelentősen fokozhatjuk a hatékonyságot és következményét az eredményességet. Ha elérjük azt, hogy a kezdeti nehézségeket kicsit későbbre toljuk azáltal, hogy a bonyolultabb vagy kevésbé használt tartalmakat egy olyan szakaszban vesszük elő amikor már a tanuló úgy érzi, van olyan sikeres a folyamatban, hogy már ezeket is leküzdje, az elérendő cél szempontjából hatékonyabbak lettünk. Több sikeres és elégedett, kommunikálni képes tanulót nyertünk [3]. Ezt a gondolatot a tananyag tartalmi és didaktikai összeállításánál kamatoztathatjuk igazán eredményesen.

3.2.4. Didaktika – Tananyagfelépítés

A pedagógiai, didaktikai metódusok tananyagépítésnél való használatával kapcsolatban lényeges elvárás, hogy a technológiától, a médiától, a megcélolni kívánt korcsoporttól kezdve a legtöbb szempontot aköré a gondolat köré csoportosítsunk, és sok esetben rendeljünk alá, amely ebben a környezetben rejlő lehetőségeket maximálisan kihasználja.

A pedagógiának és a médianak didaktikailag annyira széles irodalma és komoly tapasztalatgyűjteménye van, hogy ennek a kutatásnak a hatáskörén messze túlmutat. Valamint a legkevésbé specifikálható „függvényrendszer” általánosságban.

Egyértelműen fontos azt tudni, hogy kiknek tervezzük az oktatórendszert felhasználni. Gondoljunk itt a korcsoportra, előképzettségre, vagy azt, hogy milyen fejlődési fázisban van a nyelvtanulásuk. Valamint azt, hogy előzőekben részletezett számos technológiai, médiás, vagy tananyag felépítési lehetőségekből milyen összetevőket és milyen mértékben kívánunk használni mindezek ismeretében.

3.2.5. Tartalom – Nyelvi tananyag

A célnyelvi tananyag tartalmak felépítésénél, mely a modell következő szintje, olyan módszerek használata javasolt, amelyek az előzőekben részletezett gazdasági, pszichológiai gondolatok beépítésén alapul.

A költség-haszon elv gondolatát, mint szervező metódust a nyelvi tananyag tartalom összeállításánál igen eredményesen használhatjuk fel. Abban az esetben, ha a nyelvtanulásba valamiféle hatékonysági, vagy költség-haszon elvet szeretnénk realizálni, - a sok lehetőség közül példaként említeném, az eleinte különösen - célszerű a leggyakoribb szavak gyűjteményének használata és ezek tanulása. A nyelvtanuló tudásszintjétől függően az adott nyelv leggyakrabban használt 1000, 2000, vagy 3000 szavának elsajátítása drámaian megnöveli a beszélt vagy írott szöveg szavainak felismerését és megértését.

Tehát néhány száz vagy ezer szót tartalmazó - viszonylag csekély - szókincssel, már komoly eredményeket érhetünk el. 2000 leggyakoribb szó ismeretével az írott, angol szövegek szavainak közel 80%-át megértjük. Ha az élő, hétköznapi kontextusban használt beszédet vizsgáljuk ezek a számok még kedvezőbbek. A 2000 leggyakrabban használt szó az esetek több mint 95%-át lefedheti. Nagyjából a 16 ezer leggyakoribb szó ismerete szükséges ahhoz, hogy az írott szöveg szavainak közel 98% százalékát megértsük általánosságban. Azaz a szövegértés (szófelismerés) hatékonysága a szavak tanulásával eleinte drámaian növekszik, komoly sikerélményhez juttatva ezzel a tanulót. A későbbiekben ez a növekedés moderáltabb, ellenben viszont a megértés egyre szofisztikáltabb lesz. [11] (Megjegyzendő azonban, hogy a szótanulás ezen módja, önmagában nem feltétlenül csodaszer, vagy egyedüli forradalmi módszer, ahogy ezzel több helyen is találkozhatunk.)

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a szövegben lévő szavak és az adott szavakból álló szöveg megértését külön kell vizsgálni. Ugyanis a legtöbb esetben nem feltétlenül értünk meg egy szöveget teljesen, vagy pontosan, ha pusztán a szavakat ismerjük. A nyelvtan ismerete természetesen elengedhetetlen, hiszen a ragozó nyelvek esetén a szavak ragozása és toldalékolása, a nem ragozó nyelvek esetén a nyelvtani szerkezetek, alapjaiban módosíthatják, vagy árnyalhatják a közlendő gondolatot. A nyelvtani tananyag tartalom összeállításában azonban szintén beépíthetjük azt a rendező elvet, hogy alacsonyabb tudásszinteken az egyszerűbb, gyakrabban használt nyelvtani elemeket, szerkezeteket vesszük előbbre, az előzőekben részletezett hatékonyságnövelő és motivációmegtartó okokból.

3.2.6. Tartalom – Számítógépes nyelvészet lehetőségei

A nyelvi tartalmak összeállításánál rögtön segítségül hívhatjuk a modern számítógépes nyelvészet által néhány olyan könnyen alkalmazható lehetőséget, mint szógyakoriság elemzés, szókincsméreték összehasonlító

listája, korpusz, konkordancia, vagy tezausz. A számítógépes nyelvészet adta lehetőségek – mint opciók – akár ki is kerülhetnek, de használatuk beépítésével sok időrabló feladat leegyszerűsíthető. Ez a legfelső szint a piramisban, elméletileg a nyelvi tananyag szinttel egyként is lehetne kezelni. Azonban mára ez a részterület olyan jelentőssé vált, valamint számítógépes nyelvoktató rendszerekről szólva, úgy gondolom a modellben célszerű külön rétegeként kezelni [10].

Felsőoktatásban dolgozó nyelvészekkel és nyelvtanárokkal konzultálva igen meglepődtem azon, hogy ezek az általuk ismert és hasznosnak tartott lehetőségek (módszerek) mennyire nélkülözve vannak a mai általános nyelvoktatás területén annak ellenére, hogy véleményük szerint is, hatékony alternatív segédeszközök lehetnek.

4. ÖSSZEZÉS

„A multimédia minden formát, minden eszközt egységesít. Egyetlen dobozból kapunk meg mindent, ami addig papíron, könyvben, újságban, moziban, tévében, rádióban, kazettán, hanglemezen jutott el hozzánk. Az egész világ ott lapul egyetlen képernyő mögött.” [1].

Ahogy a platformfüggetlen multimédiát használó eszközök mindennapjaink szerves részévé váltak és válnak egyre jobban, minden felhasználó számára komoly lehetőségek nyílnak arra, hogy a szórakoztatáson kívül mindinkább bevonjuk ezeket az eszközöket a tanulási folyamatokba. Mára már elmúlt az a varázs, hogy egy számítógéppel segített tanulás a csúcstechnika mivolta miatt lehet érdekes és motiváló. A jelenleg elérhető technológiákban rejülő lehetőségek azonban sok esetben messze túlmutatnak a valós kihasználtságukon.

A multimédiás nyelvoktató rendszerek hatékonyság növelő tényezőinek modellje, a (Mit? Hogyan? Milyen eszközzel?) három alapvető kérdésre próbál egy olyan általánosan használható eszközt nyújtani, amely a multimédiát alkalmazó, nyelvoktató rendszerek tervezéséhez, vagy kiválasztásához a választásokat, a technológia, a didaktika és a tartalom, újszerű rendező elve szerint, építi össze egyetlen modellben.

Az egyes rétegek piramis-szerűen egymásra épülnek. A legalsó „technológia” szinten a platformfüggetlenség által elérhető előnyök, egyel feljebb a multimédiás komponensek hatékonyság növelő lehetőségei jelennek meg. Az előlött elhelyezkedő részek, a költség-haszon rendező elvének fogalmán nyugszanak. Erre épülnek a tananyag felépítés, majd a nyelvi tananyag tartalma szintek. A piramis modell csúcán a számítógépes nyelvészet adta lehetőségek kihasználhatósága került, ami a hatékonyságnövelés olyan rétege, ahol az összes alatta lévő szint adta előnyök érvényesülni tudnak, más szóval kiteljesednek.

Úgy gondolom, hogy az előzőekben átgondolt néhány elméleti összefüggés feltárása és rendszerezése egy

elméleti modellbe építése által, segítséget adhat mind egy létező rendszer kiválasztásához (bizonyos feladatra), mind egy rendszer megtervezéséhez. Az ismertetett modell egyes szintjei külön-külön is lehetnek a hatékonyság növelés eszközei. Bármelyik gondolat beépítése segíthet, vagy mondhatjuk azt is bármelyik szint elhagyása esetén, lehet egy rendszer hatékonyabb. Abban a szerencsés esetben, ha modell több rétegét együtt alkalmazzuk, természetesen a hatékonyság hatványozódhat.

Nagyon fontosnak tartom azonban megjegyezni: Ahogy az oktatás más területén, úgy itt sem szabad, a módszerek egyikét sem kizárólagosnak tekinteni. Ugyanakkor más módszerekkel és eszközökkel egyetemben, a tanuló igényeinek, tanulási szokásainak megfelelően, egymást kiegészítve, a multimédiás nyelvoktató rendszerek hatékony segítségek tudnak lenni, a nyelvtanulás oly hosszú és rögös útján [4].

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Szakadát István, Egyben az egész. Typotex kiadó, Budapest, 2007
- [2] Dale Edgar, Audiovisual methods in teaching, Third edition. The Dryden Press; Holt, Rinehart and Winston. New York, 1969
- [3] Kontráné Hegybíró Edit, Kormos Judit: A nyelvtanuló. OKKER kiadó, Budapest, 2004
- [4] Kovács Ilma, Új út az oktatásban? OKKER kiadó, Budapest, 2005
- [5] Turing Alan, "Számítógépek és intelligencia", Mind, vol. LIX, no. 236, October 1950, pp. 433–460 vagy <http://www.loebner.net/Prizef/TuringArticle.html>
- [6] 2000. évi C. törvény, 16.§ 5. bekezdés
- [7] A 280/2003 (XII.31.) Korm. rendelettel módosított 217/1998 (XII.30.) Korm. rendelet
- [8] Prohardver.hu, Samsung D8000 SMART TV: meghalt a tévé, éljen a tévé! http://prohardver.hu/hir/samsung_smart_tv_d8000_meghalt_teve_eljen.html
- [9] Raymond S. Pastore, Bloomsburg University, <http://teacherworld.com/potdale.html>
- [10] Csernoch, M. Vocabulary Richness of Novels and Their Adaptations. Peter Lang. Internationaler Verlag der Wissenschaften. Frankfurt am Main, 2011
- [11] William E. Nagy, Teaching vocabulary to improve reading comprehension, International Reading Assoc., 1988